

סיכום הסידרה: גירסתו הסנסציונית של עורך „העולם הזה“

● השתכר בפשעי הנאצים עד כדי כך ששוב לא יכול היה להינתק, מחשש פן יגלו הנאצים את מעשיהם ויעבדו שמו.
 ● שהתיידד עם הנאצים עד כדי כך, שהרגיש הרגשית בחסותן מוחלטת.

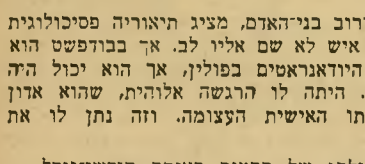
כל התשובות האלה אינן משכנעות — אף שאולי טמון באחדות מהן חלק מן התשובה. הפחד הגדול ביותר אינו יכול לשכנע אדם לחזור לגיהנום של הגסטאפו. תחושת הבטחון הגדולה ביותר לא יכלה להשכיח את האפי שרות שהנאצים ינסו, ברגע האחרון, לחסל שותף בלתי נוח, עד היודע יותר מדי.

יואל בראנד, שהיטיב להכיר את קסטנר יותר כרוב בני האדם, מציג תיאוריה פסיכולוגית מעניינת. „בשחיין לא היה קסטנר אלא אדם קטן. איש לא שם אליו לב. אך בבודפשט הוא היה אלוהים. הוא לא שלח אנשים למחנה, כמו היודאנראטים בפולין, אך הוא יכול היה להציל אנשים בודדים ממות, ולא להציל אחרים. היתה לו הרגשה אלוהית, שהוא אדון לחיים ולמוות של רבבות. זה החניף לגאווותנותו האישית העצומה. וזה נתן לו את הדחיפה המכרעת לחזור.“

לא נחזור, במיסגרת זו, להעריך את עצם פעולתו של קסטנר באותם חודשי גורל — אם עזר לנאצים למנוע מרידה יהודית (כפי שהאמין אייכמן עד יומיו האחרון) ואם בכלל היתה אפשרות של מרידה כזאת בנסיבות המיוחדות של הונגריה (דבר שיואל בראנד, למשל, מכחיש אותו בתוקף קיצוני). עוד ייכתב הרבה על נושא זה. במיסגרת הדין הנוכחי, מותר לנו להשאיר שאלה זו פתוחה.

ניחה על כך, כי קסטנר עצמו האמין שהיה „בסדר“, שפעל בהונגריה כמיטב יכולתו, ששיתף פעולה עם בכר רק במידה שראה לו שיש בכך שמץ של תקנה להצלה, בבחינת טובע הנאחז בקש.

השאלה הגדולה, המעניינת אותנו כאן, מתחילה בחודש מאי 1945 — יום גמר המלחמה.

יואל בראנד, שהיטיב להכיר את קסטנר יותר כרוב בני האדם, מציג תיאוריה פסיכולוגית מעניינת. „בשחיין לא היה קסטנר אלא אדם קטן. איש לא שם אליו לב. אך בבודפשט הוא היה אלוהים. הוא לא שלח אנשים למחנה, כמו היודאנראטים בפולין, אך הוא יכול היה להציל אנשים בודדים ממות, ולא להציל אחרים. היתה לו הרגשה אלוהית, שהוא אדון לחיים ולמוות של רבבות. זה החניף לגאווותנותו האישית העצומה. וזה נתן לו את הדחיפה המכרעת לחזור.“

שוחר? פחד? שווייץ?

רודולף קסטנר הציל את בכר ממשפט של פושעי-מלחמה. אינו נערך משפט כזה, ואילו דיבר בו קסטנר אמת, היה בכר נידון אולי למחנה, ובחודאי למאסר-עולם. בית-המשפט העליון של ישראל, שטירה את קסטנר מכל שאר ההאשמות, מצא אותו

ב תשעה פרקים פירסם העולם הזה, בשבועות האחרונים, את חומרי-הראיות המוחזק נגד קורט בכר, שנאסף עליידי צוות-החקירים הבינלאומי בניצוחו של העורך השווייצרי, קורט אמנר. הוא לא השאיר שמץ של ספק סבר בכך שבכר הוא פושע-מלחמה ממדרגה ראשונה — רוצח, מתכנן השמדה המנית, שודד, חומס, סחטן, ערשקר. לפי החוק הישראלי, חייב היה בית-המשפט לדון אותו למוות על פי עשרות סעיפי-אישום שונים. זהו הצד העולמי והגרמני של פרשת קורט בכר.

יש לה גם צד ישראלי. חוף כרי קריאת הסידרה, כיצבו בלב הקורא כמה וכמה שאלות נוקבות, בנוגע לתפקידם של רודולף קסטנר וממשלת-ישראל בפרשה זו. הזכרנו שאלות אלה דרך אגב, אך לא הצגנו אותן בפירוט. עתה הגיע הזמן לעשות זאת, ולהפעיל את איזמל הניתוח כדי לפענח את התעלומות האלה.

- השאלות העיקריות הן:
- מדוע שיתף קסטנר פעולה עם בכר בהונגריה, בימי המלחמה?
 - מדוע הציל קסטנר את בכר מעונשו כפושע-מלחמה בכיר?
 - מדוע העניקה ממשלת-ישראל לרודולף קסטנר גיבוי בלתי-מוגבל בפעולה זו — הן בעת ביצועה, הן לאחר מכן, בימי משפט-קסטנר?

מאת אורי אבנרי

● מדוע נרצח קסטנר?
 ● מדוע ממשיכה ממשלת-ישראל לחפות על בכר ולעזור לו?
 על כל אחת מן השאלות האלה תיתכנה כנף; תשובות תיאורטיות, איננו יכולים להסתפק בהן. לנו דרושה תשובה אמת — תשובה כוללת שתענה על כל השאלות האלה גם יחד. ננסה להלן למצוא כזאת.

אזוהים בבודפשט

השאלה הראשונה היא זו שעמדה במרכז משפט קסטנר. האם היה קסטנר פטריוט, גיבור, קדוש? האם היה קסטנר בוגד, משתף-פעולה, מוכר-נשמת-רשעים?
 איננו מאמין שתייתכן תשובה פשוטה לשאלה זו. קסטנר היה איש מורכב מאד, וכל תשובה חייבת להיות מורכבת.

הסוד הנורא

אשם בכך שפעל למען הצלת פושעי-המלחמה בכר מעונשו הצודק. על כך אין שמץ של ויכוח. מדוע עשה זאת?

כאשר הכיר קסטנר את בכר לראשונה, בבודפשט, ראה לפניו גרמני צעיר מאד, בן 35 בסך-הכל, שכבר הגיע לדרגת סגן-אלוף בסי, ושכעבור שבועות מעטים עלה לדרגת אלוף-מישנה. הוא ידע כי בכר הוא מקורבו של המלך, ומדחת לו אישית גם אם לא ידע קסטנר מאומה על פעולתו הקודמת של בכר — חלקו בהשמדת המוני היהודים בפולין וברוסיה — מוכרח היה לדעת כי רק פושע מועד יכול לעלות בנהירות כזאת בארגון פשעני כמו הסי.ס.

יתר על כך, מתוך הכרתו האישית ידע קסטנר על פשעיו של בכר בבודפשט — סחיטת מיליוני דולארים מיהודים תמורת הצלת חייהם, השוד האדיר של מיפעלי מנפרד וייס, ועוד. איך, אם כן, העז לטהר את בכר בנירנברג מכל רבב? והרי ראינו, בסידרה זו, שלא הסתפק בכך, שהוא עצמו פיברק את האליבי ושם אותו בפיו של בכר! יתר מכך, הוא סיפק אליבי גם לשורה של פושעים אחרים, כגון הרמן קרומיי, סניגו של אייכמן. הא אפילו סיפק אליבי לגנרל הסי.ס האנס יוטנר, ידידו של בכר, אותו לא הכיר כלל. מה המפתח לפיענוח תעלומה זו? סופקו כמה גירסות, כולן בלתי-מספקות. למשל:

- שבכר שיתד את קסטנר. אולם ידוע כי קסטנר חי ומת כאיש עני.
- שקסטנר פחד מן יפתח בכר את פיו, ויגלה — במשפט בכר — פרטים על פשעיו של קסטנר עצמו. זאת יכלה להיות גירסה משכנעת כשלעצמה — לולא מנעה מראש כל תשובה משכנעת לשאלות הבאות, כפי שניזכר בהמשך הניתוח.
- שקסטנר רצה להשחית. זוהי גירסתו של בראנד: „בבודפשט הרגיש קסטנר את עצמו כאלוהים, הקובע גורלות אדם. בתום המלחמה היה משוכנע כי יהפוך מנהיג מרכזי של העם היהודי, אלי אפילו יושב-ראש הנהלת הסוכנות. תחת זאת הפך פקיד קסטנר בירושלים. זאת היתה בשבילו ירידה נוראה. לפתע הוזמן לנירנברג. למשך כמה חודשים שוב יכול היה לקבוע את גורלם של בני-אדם — הפעם הנאצים — להיט ולמחנה. זה נכנס לו לראש. היא פיזור תעודות-אליבי ביד רחבה, פשוט כדי להרגיש את עצמו חשוב.“ יכול להיות שמץ של אמת פסיכולוגית בגירסה זו — אך גם היא רחוקה מלספק את התשובה לשאלות הבאות, כפי שניזכר מיד.

מנגנוני-החושך גויים

התעלומה מתעמקת בבואנו אל השאלה הבאה: מדוע נתנה ממשלת ישראל גיבוי לקסטנר, כאשר נתגלה עניין בכר ברבים?

תיתכן תשובה שיטחית. קסטנר היה איש מפא"י, מועמד המפלגה לכנסת. הוא פעל בבודפשט בשם הסוכנות. לא היה נעים למפא"י שיתגלה כי איש זה הציל פושעי-מלחמה נאצי. (אם, לפי הגירסה הקיצונית: לא היה נעים למפא"י שיתגלה כי קסטנר שיתף פעולה עם הנאצים בימי ההשמדה.) אינו מאמין לגירסה זו. אין היא משכנעת, לעומת הגיוס העצום של חוגי-השלטון להגנת קסטנר.

קסטנר היה, אחרי ככלות הכל, איש קטן במערך המפא"י בישראל. הוא לא ניכל בין בעלי המקומות הריאליים ברושמת מפא"י לכנסת. הוא היה פקיד קטן במישרד המיסחר והתעשייה.

מפא"י יכלה בנקל להקריב איש כזה למען שמה הטוב. היא יכלה לומר: „מסתבר שהאיש פשע, או, לפחות, שלא נהג כשורה. המפלגה מסירה את ידה ממנו, ואינה מתערבת לטובתו. יהיה דינו דין צדק.“ זה היה גורם לרעש קטן, ונשכח כעבור שבוע. מפא"י היתה זוכה לאהדה כללית, בתור מפלגה הגונה, שאינה מחפה על חבר שטרח. תחת זאת הוקמה לתשד קסטנר מיפקדה קרבת אדירה. קסטנר עצמו היה רק בורג קטן במכונה שקמה, כביכול, להגנתו שלו. אהוד אבריאל, או נערי-הזהרה מס' 1 של בן-גוריון (בדומה למעון פרס כיום) עמד בראש הפעולה. משה שרת, טדי קולק ותרסר אנשים

בכר (שאלו) כפי שהוא כיום: מולם מיליוני בחסות ישראל

אפשר להציג את איתה שאלה בצורה אחרת. בימי השואה הרשו הנאצים לקסטנר לעבור שלושה-ארבע פעמים לשווייץ, לניהול המשא-והמתן הבינלאומי. קסטנר כבר העביר קודם לכל את כל קרוביו לחוץ-לארץ. הוא לא השאיר בידי הנאצים בני-ערובה, כמו יואל בראנד. מדוע, בכל זאת, חזר כל פעם להונגריה?
 בכל פעם דמה לאדם שיצא לחופשי והוחזר, מרצונו החופשי, לגוב האריות. בשחיין יכול היה להיות בשקט ובנוחיות, ללא אחריות למאומה. בהונגריה היה רעב, החיות התקרבה, ההפצצות מן האוויר תכפו — נוסף על הסכנה המתמדת שהיתה צפויה מן הנאצים עצמם, אחווי טירוף-הרצח. וכל זאת חזר, מדוע?
 במרוצת השנים ניתנו על כך תשובות שונות. בין השאר:
 ● שקסטנר היה פטריוט, ושהוא חזר מתוך רגש של חובה, כדי להציל יהודים ככל יכולתו.
 ● שקסטנר פחד שגם בשחיין יוכלו הנאצים לחסלו. (ראינו, באחד מפרקי הסידרה, כי בכר איים על איש-עסקים הונגרי שגם בשחיין יש לסיס די סוכנים כדי להרוג כל אדם.)